

ביקור בית מתארח

ביקור בית ברוח הפדגוגיה החברתית

וחשב רגע ואחר־כך חיבק את ז'אק בזרועותיו. "תקשיב: צריך להבין אותה. החיים קשים לה. שתיהן יחד גידלו אתכם, את אחיך ואותך, ועשו מכם ילדים טובים. אז עכשיו היא מפחדת, זה טבעי. למרות המילגה יהיה נחוץ לעזור לך קצת, ועל כל פנים, במשך שש שנים לא תרוויח כסף. אתה מבין אותה?" ז'אק הניע את ראשו מעלה־מטה בלי להביט אל מורהו. "יפה. אבל אולי אפשר להסביר לה. קח את הילקוט שלך, אני בא אתך!" – "אלינו?" שאל ז'אק. "כמובן, אשמח לראות את אמך."

וכעבור שעה קלה, לעיניו הנדהמות של ז'אק, דפק מר ברנאר על דלת דירתם. סבתו פתחה להם כשהיא מקנחת את ידיה בסינרה, שחגורתו המהודקת מדי הבליטה את בטנה, בטן של אשה זקנה. למראה המורה נשלחו ידיה אל שערה, לסרקו. "שלום, סבתא," אמר מר ברנאר, "באמצע העבודה, מה? כרגיל. באמת, כל הכבוד לך!" סבתא הכניסה את האורח לחדר, שהיו חייבים לעבור דרכו כדי להיכנס לחדר האוכל, הושיבה אותו אל השולחן, והוציאה כוסות ואֶנְיֵזְט. "אל תטרחי בשבילי, באתי רק להחליף אתך כמה מלים." ופתח ושאל אותה על ילדיה, אחר־כך על חייה בכפר, על בעלה, דיבר על ילדיו שלו. ואז נכנסה קתריין, נבהלה, פנתה אל מר ברנאר בתואר "אדוני המורה", ופנתה מיד לחדרה להסתרק ולהחליף סינר, ואחר־כך חזרה והתיישבה על קצה כיסא, בריחוק־מה מהשולחן. "אתה," אמר מר ברנאר לז'אק, "צא לרחוב וחכה לי שם. את מבינה, פנה אל סבתא, אני רוצה להגיד עליו דברים טובים והוא עוד יכול לחשוב שזו אמת..." ז'אק יצא, ירד במרוצה במדרגות ונעמד בפתח הבית. עברה שעה והוא עוד עמד שם, הרחוב כבר התעורר לחיים, השמים הוריקו מבעד לפיקוסים, ואז יצא מר ברנאר מחדר המדרגות והגיח מאחורי גבו. וגירד לו בראשו. "זהו!" אמר, "סיכמנו. סבתא שלך אשה לעניין. ואמך... אתה שומע," אמר, "אל תשכח אותה לעולם." – "אדוני," הופיעה

פתאום סבתא מהמסדרון. בידה האחת אחזה בסינרה וניגבה את עיניה. "שכחתי משהו... אמרת שתיתן לז'אק שיעורי עזר." – "כמובן," אמר מר ברנאר. "וזה לא יהיה משחק, תאמיני לי." – "אבל לא נוכל לשלם לך." מר ברנאר הסתכל בה בעיון. הוא החזיק את ז'אק בכתפיו. "אל תדאגי," וטילטל את ז'אק, "הוא כבר שילם לי." ומיהר והלך לו, וסבתא אחזה בידו של ז'אק לעלות אתו הביתה, ובפעם הראשונה לחצה את ידו, חזק-חזק, במין חיבה נואשת. "ילדון שלי," אמרה, "ילדון שלי."

מתוך – אדם הראשון, אלבר קאמי

"הסיפור של המורה של אלבר קאמי בהקשר זה, שופך לנו אור על ה"מבט" הזה. מורה שהאמין וראה את אלבר שהיה ילד עני, יתום מאב שאמו היתה חרשת-אילמת. בביקור הבית שערך אצל אמו וסבתו של אלבר, כדי שיאפשרו לו ללמוד במקום לעבוד, הוא יצא מהבית ואמר לתלמידו: "אמך וסבתך נשים מאוד חכמות. מה שהן יחליטו יהיה הדבר הנכון".

ביקורי בית הם מלכודת. בקלות יכולה לצאת לנו שם המפלצת השמרנית, הפתולוגית, שתגרום לנו להסתכל ברחמים על הבית, או בכעס על ההורים ובמחשבה: "ברור למה הוא יצא ילד כזה, תראה את ההורים..." המורה של אלבר, הצליח לבוא עם המבט האחר. המבט שמאפשר לנו לפגוש את הילד לא כ"ילד אבוד, ללא חלומות..." עלינו לבוא עם המבט שויניקוט מדבר עליו - המבט של האם על תינוקה. מבט שרואה אותו ונותן לו את תחושת הערך ואת תפיסתו לגבי עצמו. אנחנו צריכים להכיר בידע של האנשים ולשאול לדעתם. אין לנו מה לבוא בגישה של "לתקן" את הילד – להעלות לו את הדימוי העצמי, לגרום לו לחלום חלומות וכו'. דימוי עצמי נמוך זה לא העניין הקריטי. יש הרבה אנשים מצליחים שיש להם דימוי נמוך, אבל הם נולדו במיקוד הנכון.

העניין הוא לשנות את המבט שלנו ולא את הילד. להיות כל הזמן עם המבט פנימה, המבט שיוצר את הסובייקטיביות של האחר, שנותן את המקום לעמדה של האחר בלי קשר למי הוא – מי הוריו, תרבותו ושאר סיפור חייו. כל זה כדי להצליח לעשות את ה"התייצבות לצד" בן אדם בעוני, במצוקה. קשה לנו לתפוס את האחר כבעל דעה כי זה מאיים עלינו. קשה לנו לשאול "מה אתה חושב?" "מה דעתך?"

מיכל נבו, מתוך דברים בכנס דרור בתי חינוך 2021

על ביקור הבית:

אחד הדברים המופלאים ביותר אשר הלכו ונעלמו מנוף החינוך בשנים האחרונות הינו ביקור הבית. אין כל דרך להפריז או להגזים בחשיבותו של ביקור הבית ככלי ראשון במעלה ליצור עומק ותנופה של פגישה והיכרות בין המחנכות לחניכים. ביקור הבית מערב בתוכו יסודות רבים וחשובים בפעולה החינוכית, והוא אמנות בפני עצמה.

ננסה לחלק את התהליך של ביקור הבית למספר שלבים. המטרות, השלב המכין, ביקור הבית עצמו והשלב המסכם. בכל שלב ננסה להראות כיצד יש לפעול באופן טוב ומעמיק על-מנת ליצור חוויה שלמה, מעמיקה ומשמעותית.

מטרות:

- א. **היכרות מעמיקה עם חיי החניך וסביבת מגוריו מחוץ לבית הספר** - אנו עשויים לפגוש בחניך אך ורק בתחומי ביה"ס ולפספס לחלוטין את חייו מחוץ לביה"ס - חיים שלמים אשר מכילים בתוכם צורות התנהגות, אופני ביטוי, מצוקות, תקוות וחוזקות, אותם כלל איננו מכירים. ייתכן שביקור הבית יסייע לנו לחשוף בצורה משמעותית פן שלם בנפשו של החניך אותו לא הכרנו. עלינו לנסות לכוון את מבטנו לא רק לקשיים אלא דווקא למקומות בהם דמותו של החניך ומשפחתו מתגלה דווקא בכוחה, אחריותה, מלאותה ומורכבותה. מבחינה זו, סוג המבט שאנו מגיעים איתו יוצר את הכיוון לביקור הבית, וחשוב להבין זאת. השאלה – "מה אני מחפש לראות?" עומדת בבסיס כל ביקור בית ומכוננת את אופיו. התשובה לכך יכולה להיות – "העניין הוא לשנות את המבט שלנו ולא את הילד. להיות כל הזמן עם המבט פנימה, המבט שיוצר את הסובייקטיביות של האחר, שנותן את המקום לעמדה של האחר בלי קשר למי הוא – מי הוריו, תרבותו ושאר סיפור חייו".
- ב. **כריתת ברית של אמון עם החניכים** – למרות שביקור הבית עשוי להיראות מאיים בהתחלה מבחינתו של החניך (הרי אנו "פולשים" לטריטוריה הפרטית שלו ואף חושפים חלק מהנסתר, המביך ואפילו המפחיד בחייו), יש בו, בביקור הבית, גם פוטנציאל גדול לחולל בדיוק את ההיפך. קרי, לכרות ברית ממשית של אמון על-ידי כך שאנו מראים לחניך באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי אנו לטובתו, מתעניינים בו ומוכנים לעשות את המאמץ להכיר את חייו בכללותם. אותה ברית אמון תוערך מאד על-ידי החניך וביקור הבית עשוי להיות בבחינת ריכוך חיץ של ממש. כדי לעשות זאת אנו חייבים לנסות ולהבהיר באופן העמוק ביותר לחניך ולמשפחה את מטרת ביקור הבית, ואף לעשות מאמץ גדול שהחוויה תהיה של הזמנה – החניך "מזמין" אותנו, או לכל הפחות מסכים לכך, על אף המבוכה והקושי.
- ג. **היכרות ויצירת קשר של אמון עם הורי החניכים** – לחניך משפחה משלו: הורים, אחים ואחיות, ואין להם תחליף. משפחתו וביתו הם הגורם המשמעותי ביותר בתהליך התחנכותו ובתהליך גדילתו, ולא פעם גם מקום מסובך, טעון ומורכב – לבטח בגיל ההתבגרות. בפועל, בחינוך הפורמלי שני הגורמים החשובים ביותר בחייו של החניך נמצאים בקשר שמבוסס על העברת מידע, עדכונים, הודעות וכן טיפול בבעיות, והרבה פחות – קשר של הכרות וקירבה. ביקור הבית עשוי להיות פריצת דרך של ממש ביכולתו של המחנך ליצור

שותפות ממשית של אמון עם הורי החניך, לאפיין ולכוון את התהליך החינוכי במשותף, ליצור ולקשור בין התהליכים. העמדה הייחודית שאנו תופסים בביקור הבית - "מחנך מתארח" - מעמידה אותנו במקום הדדי. אנו לא נציגי הממסד שמגיעים לבדוק ולחקור, אלא אורחים בעלי כיוון ורצון לשותפות חינוכית שתיטיב עם חיי החניך.

ד. **תחילת הכרות עם סיפור ביתו של החניך** – ביתו של החניך יספר לנו הרבה יותר עליו מאשר מלים ותיאורים. הבית יוכל לספר לנו: עד כמה הוא גדל בסביבה מוגנת ותומכת? מה מקומו בבית? עד כמה הוא בודד, שקוף או אולי מוערף? מהם התחומים אותם הוא אוהב? וכן הלאה. נרצה או לא, ביקור הבית חושף אותנו לסיפורים ולחוויות אשר יסייעו לנו לבנות תמונת עולם שלמה ומעמיקה על עולמו של החניך. לא פעם תמונה כזו תשקף גם כאב וקושי. אנו עושים זאת ללא כניסה לתפקיד של "בלשית" או "חוקרת", אלא מכיוון של אורחת בעלת תפקיד וכיוון המכירה דרך כך את מכלול החיים של החניך. הערך בהכרות כזו גדול ויש בה מן היכולת לספר לנו דברים שגם תהליך חינוכי ארוך לא יחשוף. השאלה מה אנו עושים עם הסיפורים והחוויות שאליהן נחשפנו היא קריטית. אנו יכולים לפגוש בית שמתמודד עם עוני ומצוקה ולפתח כמעט מיד שיפוטיות או ריחוק, או לחילופין לפתח הערכה גדולה להתמודדותה של האם, לדוגמה, ליצור מקום בטוח ואוהב על אף קשיי המציאות. כדי לפתח ראייה מורכבת שתסייע לנו בתהליך ההכרות ולא תיצור ריחוק או רתיעה, כדאי לפענח ולהעמיק בסיפורים אלו יחד עם דמות מלווה.

ה. **ריכוך החיץ בין המושגים "בית-הספר" ו"בית"** – בחינוך הפורמאלי מונהגת הפרדה ברורה, הן בחייו של המורה והן בחייו של התלמיד, בין המושג "בית-ספר" ובין המושג "בית". שני מושגים אלה כמעט ולא נפגשים. יש כאן הזדמנות כפולה, הן עבור המחנך והן עבור החניך, לטשטש במעט את ההפרדה הכל-כך מוחלטת הזאת, ועל ידי כך להכניס קצת יותר את ה"בית" אל תוך בית-הספר ואת "בית-הספר" אל הבית. החיבור בין שני תחומים גדולים אלו עשוי ליצור מערכת חיים חינוכית הנחווית כשלמה. הרעיון הוא לחתור לתחושה ואפילו הסכמה שהאחריות על חינוכו של החניך לא מתחלקת בין בית הספר לבית, אלא מתקיימת דווקא שותפות שמנסה לחתור לכך שכל צד מעורב גם בחיי הצד השני. ננסה לקדם מצב שבו גם הבית וההורים יהיו מעורבים בתהליכים בבית הספר וגם אנו, המחנכים, נהיה מעורבים בשאלות חיים של החניך באופן יומיומי.

נסקור כעת תהליך אפשרי ביצירת ביקור בית טוב.

השלב המכין

- **המחנכות מודיעות בקבוצה על תקופת ביקורי בית** - ראוי שהמחנך/צוות המחנכות יודיע בתחילת השנה על תקופה אותה הוא מייחד לביקור בית. ההודעה צריכה להיות קצרה ותמציתית ובתוכה הסבר מדויק ביותר על מהות ביקורי הבית ומטרתם. אם אפשר, בזו הלשון: "אני מתכוון לנסות ולבקר במהלך החודש/חודשים הקרובים בבתי של כולכם. כמובן, בהסכמתכם ובהסכמת הוריהם. אני עושה זאת ממספר סיבות. קודם-כל, אתם

מעניינים אותי. מעניינים החיים שלכם גם לא בבית הספר ובכיתה. אני לא אומר זאת מתוך חטטנות, אלא באמת מתוך עניין ורצון להכיר. דבר שני, אני רוצה לתת לכם ולמשפחה שלכם הזדמנות לפגוש גם אותי מחוץ לכיתה, מחוץ לבית הספר, וללמוד מכם. **המטרה היא להכיר ולהתקרב.**"

מטרת השלב המכין הינה לשבור את הדימוי הראשוני שיש לחניכים רבים על המושג ביקור בית כדבר מאיים וכדבר שיש לחשוש מפניו, משום שהוא נושא עימו איזו מין "מזימה" שרוקם המורה יחד עם הוריו לרעתו.

אפשר גם אפשר לסיים שלב זה באמירה – **"מי שמעוניין להזמין אותי אליו – שייגש בסוף המפגש"**. זוהי אמירה חשובה. בכל קבוצה יהיו מספר חניכים שיבחרו להזמין את המחנך. חניכים אחרים יוכלו לראות זאת וללמוד מכך שאין דבר מאיים בביקור. חניכים מסוימים ימתינו לראות ולשמוע מחבריהם כיצד היה הביקור ורק לאחר תקופה מסוימת יוכלו להתרגל לרעיון שהמחנך ישב בביתם. חניכים מסוימים יתעקשו מאוד שהמחנך לא יגיע אליהם – ולעיתים יש לכך, מבחינתם, סיבה טובה וראוי להיות ערים לכך.

▪ **המחנך יפנה לחניך שבביתו הוא מבקש לבקר וישוחח עימו שיחה אישית**

קצרה בנושא – המחנך צריך להזכיר לחניך את מטרת הביקור. הוא יכול לומר לחניך שהוא היה רוצה להגיע בעוד מספר ימים ויכול לשאול את החניך איך הוא מרגיש עם זה, האם הוא מוזמן ואם יש קושי או בעיה. חשוב מאד, גם אם החניך מגמגם ומראה סימנים בולטים של חוסר רצון, למחנך יש את האפשרות לשכנע את החניך בנחיצות העניין ובחשיבותו, אך לא להכריח בכוחנות ולא לבטל את החשש או הקושי שעולים. בשלב זה אפשר לומר: "ראיתי לנכון לבוא ולשוחח קודם כל איתך על הנושא עוד לפני שתיאמתי עם ההורים כי הייתי רוצה שדווקא אתה תזמין אותי, כמו אורח שלך, שלכם." שיחה זו צריכה להיעשות בחיך ובעדינות. אם החניך מראה סימנים קשים מידי של מצוקה, ביישנות וסרבנות, אפשר לסכם עימו שביקור הבית יידחה במעט, כך שיהיה לו זמן לעכל את העניין.

▪ **טלפון להורים, לא הודעה** – כמספר ימים/שבוע לפני ביקור הבית כדאי להתקשר להורים

לתאם איתם יום ושעה נוחה. לחזור בטלפון על המטרות של ביקור הבית. להבהיר להם כי מדובר בביקור חברתי, נעים, ושאלנו אורחים שמגיעים להכיר ולהיפגש. ובעיקר – **ביקור הבית לא מגיע על רקע של בעיה**. כל המטרה בביקור הבית הינה להכיר יותר, **להדק את הקשרים ולהפוך את מה שכבר טוב לטוב יותר**. הורים רבים חוששים מאד מביקור הבית וחשים כי הם "עומדים למבחן", לבטח אחרי התנסויות עבר עם בתי ספר או מחלקות רווחה. חשוב מאד לנסות עד כמה שאפשר להתמודד עם תחושה זו על הסף. שיחת טלפון טובה ונעימה היא הכנה בריאה לביקור בית מוצלח וחושב לזכור שהודעה לא תעשה את אותה עבודה ולא תצליח להתמודד עם החששות.

ביקור הבית עצמו

ביקור הבית עצמו הינו אמנות שלמה של מפגש, שיחה, הקשבה, והתארחות – אך ממקום של בעל עמדה ותפקיד בחיי החניך. המחנך יפגוש בתים שונים מאד ומגוונים מאד. חלק מהבתים יעוררו בו השתאות, ריחוק או רתיעה ולאחרים יחוש קרוב כאילו היה זה כמעט ביתו שלו. כל ביקור בית דורש הכנה נפשית אמיתית מצד המחנך. עליו "לוותר" ולזנוח את דעותיו הקדומות, להתגבר על הנטייה לשפוט מהר מידי, "לתפור" בראש סיפור מהיר ולהתגבר על המבוכה המצטרפת לעניין. עליו להיות מוכן "להתארח" במרחב בלתי צפוי ולבוא ב"עיניים טובות". חשוב לומר כי ביקור הבית השלישי והרביעי, לרוב נוחים ונעימים הרבה יותר מביקור הבית הראשון. לכן שני כללים חשוב:

1. כדאי שביקור הבית הראשון יהיה דווקא אצל חניך אשר המחנכת חשה אינטואיטיבית או מתוך הכרות ראשונית קירבה נעימה אליו ואל משפחתו.
2. עדיף עד כמה שניתן שביקורי הבית יעשו בזוגות מחנכים, אך לבטח כאשר מדובר בבית שידוע שיש בו קושי או בעיה, לבטח בקרב מחנכים ומחנכות חדשים.

ניתן לחלק את הביקור עצמו למספר חלקים.

- **שלב ראשון – שיחה פשוטה ושבירת קרח** – אין להפריז בחשיבותה של השיחה הפשוטה בתחילת הביקור. סיפור חביב ונחמד שקרה בדרך, משהו קטן על האזור שהורי התלמיד גרים בו, משהו מעניין שהמחנך ראה בבניין או בבית מבחינה חיצונית. התייחסות קטנה למה שיש על הקירות וכן הלאה. שלב זה הוא שלב נעים וחשוב בשבירת הקרח ובשבירת המבוכה הראשונית. אם ההורים או החניך מעוניינים לעשות למחנך סיור קצר בבית, הרי זה מבורך. אם לא בהתחלה אולי אחר-כך. אם יש כיבוד – כדאי לטעום, כדאי לשתות. עבור רוב האנשים אי מגע בכיבוד שהם מציעים נחוה כעניין מרחיק ומעליב.
- **שלב שני – שלב ההיכרות הראשונית** – בשעה שהורי החניך ולעיתים גם החניך (אם בחר להצטרף – אין להכריח) יושבים יחדיו, המחנך יפתח ויספר להם מעט על עצמו, על חייו ועל תפקידו כמורה-מחנך. שימו לב שאנו כמחנכים עושים את הצעד הראשון – לא ההורים, קרי אנו לא שואלים, אנו קודם כל מכירים להם את עצמנו. אין טעם להאריך יתר על המידה אולם חשוב מאד לספר ולתאר כמידת היכולת האישית מיהו אותו אדם היושב מולם. שלב זה עשוי להתארך ולהתפתח וטוב שכך, משום שהוא יוצר אמון ומהווה את ה"ברית" הנוצרת בין ההורים והמחנך. אם החניך יראה שהוריו והמחנך יושבים יחד באופן נעים יהיה לדבר משמעות גדולה עבורו גם אם לא יודה בכך וגם אם על פני השטח יביע התנגדות או מבוכה. הורים שמכירים את המחנך כאדם שלם יחווו מיידית קירבה ואמון, גם אם הדמות מולם איננה 'מושלמת' ואפילו שונה מהם מאוד. זה עדיף פי כמה וכמה על דמות פלקטית, פורמלית, או מרוחקת. בנקודה זו אפשר שההורה/הורים יספרו על עצמם, אבל אין להכריח ואין לשאול שאלות מיותרות, כמו כן אין לכתוב את דבריהם או ליצור חוויה של חקירה או של איסוף מידע עליהם. יש לדמיין זאת כשיחה חברתית, סוג של מפגש אנושי, שבו יש גילוי לב וקירבה, נחמדות, פתיחות, אך לא נחצה גבול מסוים שיש ביני כמחנך לבין ההורים – אנו כאן עדיין

בביקור בית חינוכי ולא במפגש חברים. יש להיזהר עם שאלות אישיות מדי, וכדאי לשים לב שלא נחשפים בהיסח הדעת חלקים מחיי ההורים שלמחנך לא נוח להכיר ושלא נכון לפתוח מול החניך או בכלל.

▪ **שלב שלישי – הצהרת הכוונות לשנה זו** – המחנך יציג בפני ההורים והחניך את הכוונות לשנה זו. התיאור חייב להיות כללי למדי. לא לצלול אל קשיים או אל מצוקות צפויות בהמשך הדרך אלא פשוט לתאר את השנה העומדת בפתח באור, עד כמה שאפשר, אמיתי ומעודד. בשלב זה כדאי שהמורה יברר האם ההורים או לחניך יש שאלות כלשהן לגבי השנה הקרבה. חששות, לבטים, קשיים צפויים או רצונות מיוחדים. כדאי לעודד אותם בכל דרך להעלות את כל אשר עם ליבם ולדאוג לכתוב את הדברים. אם המחנך מעוניין להיעזר בשלב זה בתכנית כתובה קצרה ותמציתית על השנה זה אפשרי, אך לא תמיד מומלץ. הורים מסוימים מתקשים בקריאה או בשפה, וזה עשוי להיות רגע מרחיק. עם הורים אחרים, מסמך קצר שמתאר את השנה הקרובה יכול לקרב ולהוכיח רצינות ואחריות.

▪ **שלב רביעי – המחנך יבקש מההורים וגם מהחניך לומר כיצד הם היו רוצים לראות שנה זאת, בעיניהם** - הדבר יכול לכלול דברים רבים ולא רק את הפן הלימודי. כדאי למשל לשאול, האם מתוכננים אירועים מיוחדים השנה - חתונה? יום-הולדת? נסיעה גדולה? מעבר דירה? אח גדול שמתגייס וכן הלאה, וכיצד רואים ההורים והחניך את השנה הזו מבחינתם האישית. מה הם היו רוצים ליצור ולבנות? המורה יכול לבקש מהם לחוש חופשיים לפנות אליו בשעת הצורך לשם סיוע ועזרה בתחומים שונים. לא רק בעולם בית-הספר.

בסיום שלב זה, אם החניך מזמין את המחנך (ביוזמת ותמיכת ההורים) לביקור בחדר שלו – מצוין. אם לא – אין לבקש, לדרוש או לרמוז שביקור בחדר של החניך הוא סעיף חיוני בפגישה. אם מבקרים בחדר של החניך כדאי לשמור על דלת פתוחה בכל מצב למניעת מצב בלתי נעים.

▪ **שלב חמישי – הפרידה** – בשלב זה עשויה להתפתח שיחה אישית עמוקה יותר עם הורי החניך שמציפה בעיות, או לחילופין תחושה שהביקור מיצה את עצמו. המחנך יכול להיפרד מהמשפחה לשלום תוך כדי אמירה להורים שאם ירצו לשוחח איתו באופן אישי הם בהחלט מוזמנים. הכל תלוי במצב, בסיטואציה ובצרכים העולים. ייתכן שבביקור מוצלח יהיו הורים אשר ירצו באופן מיידי לשוחח עם המורה על בעיה כלשהי שלא בפני החניכה ועל המחנך כמובן להיעתר לבקשתם. אך יהיו גם הורים אחרים אשר יעדיפו לומר בשקט ליד הדלת: "אנחנו נדבר איתך בימים הקרובים על איזה עניין..." ויהיו הורים שעדיין יחששו ויחשדו. בין כך ובין כך, המחנך חייב להשאיר הזמנה פתוחה ואמיתית להורים ליצור איתו קשר בכל עניין קל כקשה, טוב כרע ולהתייצב כדמות משמעותית בחיי החניך. הפרידה מהחניך משמעותית ביותר וצריכה להיות מלווה בחיוך ובאמירה כנה על כך שהמחנך שמח ביותר לפגוש בו, בחייו ובצדדים הנוספים אותם לא הכיר. אפשר ורצוי מאוד לבקש מהחניך ללוות את המחנך החוצה ולמטה אל הרחוב, ולסכם יחד עם החניך את הביקור. לעיתים שיחה עם החניך על הגדר בשכונה לאחר ביקור בית יכולה להימשך ולהעמיק, וזה מצוין.

יום לאחר ביקור הבית טוב יעשה המחנך אם יקדיש חיוך לחניך אצלו ביקור

אתמול. החיוך, הטפיחה על השכם והאמירה הפשוטה "היה לי כיף וחשוב אצלך אתמול" חשובה מאוד לחתימת הברית שנוצרה בין המורה לבין החניך. חשוב להבין כי בבוקר למחרת הביקור החניך מצוי בקושי אמיתי. מצד אחד, אותו מחנך היה אתמול אדם אמיתי ולא בדיוק "מחנך". ביקור בביתו, אולי אפילו ראה את חדרו ושוחח עם הוריו, שתה מיץ ואכל בייגלה. אבל הנה פתאום היום, שוב בית-ספר, ושוב מחנכים, חניכים, מפגשים ומטלות. המחנך שחותם ומסכם את הביקור בבוקר למחרת באותו משפט או שניים בעצם אומר לו: "לא שכחתי שהיה טוב ונחמד אתמול. זה היה משמעותי עבורי וזה מצטרף למה שאנו רוקמים פה בקבוצה ובבית-הספר".

חלק מהחניכים עשויים לשקף לעצמם בטעות את ביקור הבית כטשטוש היחסים החינוכיים בינם לבין המחנך. הם עשויים להגיע בוקר אחרי ביקור הבית צוהלים, טופחים על ראשו של המחנך, קוראים לו בשלל כינויי חיבה ושואלים אותו שאלות לא רלוונטיות. דבר זה בעייתי ויש להתמודד איתו בצורה רגישה אך ברורה. המחנך נשאר מחנך והחניך נשאר חניך ואולם יש ביניהם עכשיו חוויה משותפת של קירבה, שמחוללת משהו חדש וטוב ביחסיהם, אך אין לפרש את אותה קירבה כערעור על אופי היחסים שמושתתים על חינוך.

כמה נקודות חשובות: מה ממש לא כדאי לעשות בביקור בית? (כל אלו טעויות שנעשו – בתום לב כמובן)

- 1. להיקלע ל'חקירה' על חייך האישיים מצד ההורים או לשיחה אינטימית מדי –**
לכל מחנך חיינו הפרטיים. כדאי להדריך ולהנחות את ביקור הבית באופן עדין ולא להיקלע למצבים לא נעימים ולא מקדמים. לכל מחנך האופי והאישיות שלו עצמו, חשוב לחוש נוח ונעים עד כמה שאפשר ולא לחוש שיש לנו חובה מקדמית לספר את כל מי ומה אנו עושים בחיינו. מצד שני – לא להפגין קרירות, ריחוק וחוסר פתיחות. מן הצד השני, זהו ביקור בית ראשון, להורים מסוימים הנטייה 'לשפוך' את כל תלאות חייהם בבת אחת. זה לרוב לא מקדם את הקשר ואת החיבור ויוצר מידית יחסים מסוימים. כדאי להתקדם באיטיות, לא למחר ולא לקצר תהליכי הכרות. מבחינה זו, טוב להכין מראש את הסיפור שלי על עצמי ולהיות בטוח בו, ואף להתייעץ ולוודא שהוא מתאים.
- 2. לאלץ בכוח שיחה –** הורים מסוימים ישתקו או יענו מאוד בקצרה, והשיחה לא תתפתח ולא תתקדם. אין צורך לשבת בכוח בסלון ולשתוק, ואין צורך להחיות בכוח את השיחה. יתכן שביקור הבית יסתיים תוך רבע שעה והתחושה תהיה שכל הישארות היא מיותרת ומזיקה. זה לגמרי בסדר.
- 3. להיגרר לסיפור בפני כל הקבוצה איך היה בביקור הבית אצל החניך הזה או הזה אתמול –** טעות גדולה! ביקור הבית הוא עניין אישי בין המחנכת, ההורים והחניכה ואין צורך שחניכים אחרים ישתתפו בעניין. החניך יכול לספר, לא המחנך – וגם כאן צריך להיזהר ולעצור בזמן.
- 4. לקבוע ביקור בית אחרי יום עמוס במיוחד או מספר ביקורי בית אחד אחרי השני באותו יום –** מעייף מאד. ייתן לחניך ולהוריו תחושה של חוסר חשק, של הכרח. לא יוביל לתוצאה המקווה אלא רק ייצור נזק.
- 5. להיקלע לביקור בית אשר בו הטלוויזיה דולקת בקולי קולות, הדוד מעשן בסלון, האחים הקטנים צורחים, ההורה עסוק במשהו אחר והחניך בחדרו ישן –** במצבים כאלו אפשר לבקש להיטיב את התנאים או פשוט לוותר על ביקור הבית ולומר לא בכעס: "אחזור בפעם אחרת כשהחניך לא ישן, כולם נמצאים ומוכנים לפגישה". יש לזכור כי עדיף לבטל ביקור בית מלעשות אחד רע וכושל. המחנך לא צריך לשתף פעולה במצבים מסוימים, לבטח במצבים שאפשר לשער שיובילו לקושי, מבוכה, עלבון או ריחוק.
- 6. להביך בטעות את החניך מול הוריו או לתת להם להביך אותו מול המחנך –**
ביקור הבית הינו מאורע מביך ולא פשוט עבור כל חניך. ככל שהחניך מבוגר יותר, יהפוך הביקור לקשה יותר ובפוטנציאל מביך יותר. יש להיזהר בכבודו של החניך. לא להראות תמונות שלו בתור תינוק, לא להפוך אותו לילד קטן, לא לספר עליו סיפורים מביכים או מצחיקים הפוגעים בכבודו ולהיזהר מאד מלחשוף מה שהוא תופש "כסודות הבית" או "סודות ביה"ס". עבור החניך יכול להיות שלספר משהו כגון "שתדעו שיש לבן שלכם הצלחה חברתית מסחררת" לא ייראה כדבר מביך יתר על המידה, אך הדבר עשוי לשתק את החניך

לחלוטין. במידה וההורים מביכים את החניך שלא במתכוון אפשר לעבור לנושא אחר באופן עדין.

7. **לדבר על בתים אחרים ועל הורים אחרים בביתו של חניך מסוים** – ביקורי הבית

הם עניין פרטי, אישי וכמעט חשאי. יש להיזהר ולהישמר על כבודם של בני-אדם, על פרטיותם ולעולם לא לחשוף, לטוב ולרע, דברים שקרו בביקור בית אחר גם אם המשפחות חיות בשכנות זו לזו ונדמה שכולם מכירים ומיודדים. יש להיזהר בשאלות כמו "היית כבר אצל משפחת בן-הרוש? אנחנו והם מילדות ביחד, נו מה דעתך?" וכן האלה.

▪ **לא להסס לפתוח עיניים, אך גם לא לבלוש ולחקור** – לא להעלים בשום פנים ואופן

מבט מדברים הנראים כחשודים, בעייתיים או מעידים על תופעה שיש לטפל בה באופן ברור והחלטי. לדוגמא: אלימות, הזנחה, התנהגות לא הולמת וכן הלאה. במידה ונתקלים באלו – יש לעדכן את הרכזת/יועצת.

▪ **לא להישאר לבד עם ביקור הבית** – לדאוג לספר, לעדכן ולשתף דמויות מלוות. אפשר

ומומלץ מאוד לכתוב על החוויה שעברתם, משום שפרטים ורגעים מסוימים, לעיתים חשובים מאוד ייעלמו בין רצף הביקורים.